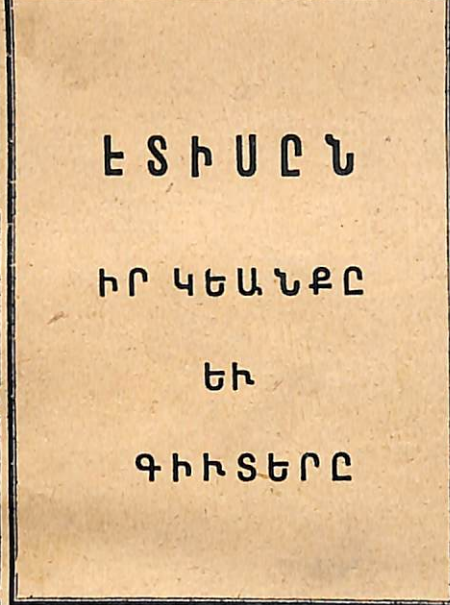

19 NOV 2

621.39

5-16

My

Հ.Յ.Յ.
Զ.Ի.Յ.

2896

ՀՏԻՍԸՆ

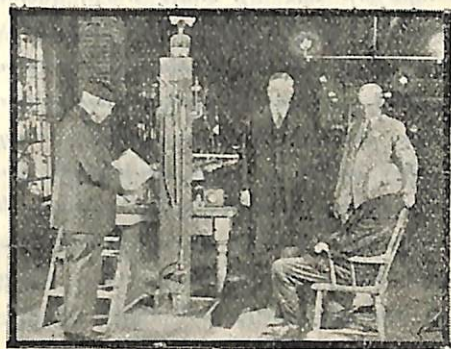
ԻՐ ԿԵԱՆՔԸ

ԵՒ ԴԻԻՏԵՐԸ

4559

(Շարունակությունը քիսե եւ վերջ)

«Վերջին 18 ամիսներուն ելեքտրական շահութեան մը շինուա կ'աշխատէի, կը պատմէր էախըն, երկու տարի առաջ, իր հին օգնականներէն տակաւին ուղջ Ֆրանսիս ձէնլի, Միսցեալ Նահանգաց Նախագահ Հըրպըրթ Հուլըրի և Հէնրի Ֆօրալին, նստած այս վերջնայն Տիյրպօրնի (Միչիկըն) մէջ էախընին, իր առաջին գործատիրոջ, ի պատիւ հիմնած հաստատութեան (Edison School of Technology) մէկ բաժնին, Մէնլօ Փարքի աշխատանոցին յար և նման կառուցուած շէնքին մէջ, մինչ ամբողջ աշխարհ անթելով կ'ունկնդրէր իրեն»

«Վերջապէս, 1879 Հոկտ. 20ին, շատ մը յուսահատական փորձերէ յետոյ, կարողացայ կտոր մը բամպակ թել ամխացնելով

76/3-56

անոր պայտի ձեւ մը տալէ հտք, սպակիի մէջ առնել զայն: Այդ օրը մինչեւ կէս գիշերը անց աշխատեցանք գործատանս մէջ: Յաջորդ օրը առաջին ելեքտրական լապտերը գրեթէ պատրաստ էր արդէն: Շիշին մէջ գտնուող օդը պարպելու համար ամբողջ օրը պարտակեցանք, վերջապէս երկ-կոյսան ժամը 8 ին պահանջուած չափով պարպուած էր ան: Լապտերը ամբողջով գտնելէ յետոյ ելեքտրական հասանքի մը կը-ցեցինք զայն: Անմիջապէս վառեցաւ: Հե-տաքրքրութենէն ջնջասպառ, առանց ժա-մանակ կորսնցնելու ձեռնարկեցինք անոր գիմադրական ուժը փորձել և 275 օմ գը-տանք զայն: Ատկից աւելին չէինք ուզեր: Կարեւորը գիտնալն էր թէ ո՛րքան պիտի գիմանար ան: Եթէ միայն ամօսացած «պատրոյք»ը գիմանար, խնդիրը լուծուած էր^(*):

«Լապտերը կը շարունակէր վառել:

«Աշխատողներէն Ֆրանսիս Ճէյլ, Ֆ. Ըփթըն, Զ. Պէյէլըր, Ճ. Բրուզի, Ճ. Ֆօրս և Լուիսիկ Պօհմ ամէնքն ալ նստան: Ոչ ոք անկողին երթալու մասին կը խորհէր: Հսկումը ժամեր տևեց: Առաւօտուն լապ-

(*) Կը պահանջուի քէ էսիսըն այս փոր-ձերուն ընթացքին 6000 քեսակ ցիւքեր փոր-ձեց պէսք եղած արդիւնքին հասցելու համար:

տերս տակաւին կը շարունակէր վառել: Օրը իրիկուն եղաւ: Տակաւին կ'սպասէինք վախճանին: Գիշերը նոյնպէս, և յաջորդ օր մինչեւ կէսօրէն վերջ տևեց մեր հսկումը, երբ 45 ժամ անհընդհատ վառելէ յետոյ, մա-րեցաւ լապտերը:

«Մեր խանդավառութիւնը չափ սահ-ման չունէր: Վստահ էինք թէ եթէ այդ նախնական լապտերը 45 ժամ կը վառէր, կո-րելի էր պատրաստել լապտեր մը, որ վառէր հարիւր և թերեւս հազար ժամ:

«Առաջին ելեքտրական լապտերին հը-նարումով, սակայն, ելեքտրական լուսավա-ռութեան սեմէն ներս հաղիւ թէ քայլ մը առած էինք:

«Մինչ մարդիկս լապտերը կատարելա-գործելու զբաղած էին, սկսայ ելեքտրական լուսավառութեան ամբողջական դրութեան համար ծրագրած միւս մասերս պատրաստել:

«Նախընթաց մը չունէր մեր հնարքը: Մեղի պէտք եղած մասերը ուրիշ ոչ մէկ տեղէն կրնայինք ստանալ: Պէտք էր ամէն ինչ նոր հնարել:

«Աշխատանոցս ջղային գործունէութեան մը դաշտ դարձեր էր: Գիշերը ցերեկին խառնելով կ'աշխատէինք անդադար:

«Խիստ կարճ ժամանակի մը մէջ ամէն ինչ պատրաստ էր: Մշտնդէն առաջ աշ-

խառնանցս, առենս, և մասաւորապէս 3/4 մլն տրամագիծով շրջանակի մը մէջ գըւհուող բոլոր փաղեցները ելեքտրական լոյսով օժտեցինք:

«Ախաւի վարձատրուած էի: Եւ այսօր կը խորհիմ թէ, եթէ այս գիւտովս կրցայ գիտութիւնը մարդոց աւելի սիրելի դարձնել, եթէ այս կերպով կրցայ մարդու հասկացողութեան հորիզոնը մի քիչ եւս լայնացնել, և եթէ կրցայ նմաններուս քիչ մը աւելի երջանկութիւն տալիս անոնց կեանքը աւելի հաճելի դարձնելով, դո՛ս եմ և երջանիկ»:

Այսպէս կը պատմէր Էտիաըն Երկու տարի առաջ, երբ աշխարհ տօնեց ելեքտրական լուսաւորութեան առաջին յիմնաւանդը, հնարիչին կենդանութեան մատուցանելով ահոր յարգանքի մեծագոյն արտայայտութիւնը:

Եւ, արդարեւ, Էտիաըն իրաւունք ունէր ինքզինքը ամէնէն երջանիկ մարդը նկատելու, երբ 1929 Հոկտեմբեր 21ին հոմոյն աշխարհ, և մասնաւորապէս Ամերիկայի Միացեալ Նահանգները կը սօնէին իր գիւտին յիմնաւանդը: Երկրին օրէնսդիր մարմինները, — երեսփոխանական և ձեռակոտական խորհուրդները, բարձրագոյն պատիւներ կ'ընծայէին իրեն: Ամերիկայի Միացեալ Նա-

հանգներու նախագահը, օրուան հանդիսութեանց ընթացքին, Էտիաընին 70 տարիներ առաջ մէջը ճամբորդած ու զայն քիմիաբանական աշխատանքի մը և սպարանի մը փոխակերպած Գուրկոյն մէջ կը ճամբորդէր մեծանուն հնարիչին ընկերակցութեամբ:

Այո՛, երջանիկ էր Էտիաըն, և խորապէս յուզուած երբ իր գիւտէն 50 տարիներ վերջ, հիացող բազմութեան մը առջեւ, յիտեն ստորի առաջուան գիւտին բոլոր փորձերը իր աշխատակիցներէն Յրանախ Ճէնլին հետ անգամ մըն ալ կատարելով 1929 Հոկտեմբեր 21ի երեկոյեան ժամը ճիշդ 8ին երկրորդ անգամ մըն ալ ելեքտրական լապտերին գիւտին յաջողութիւնը կը յայտարարէր յուզուած ձայնով մը, և ահա կարծես հրաշքով մը, մինչ այդ մոմերով և օգային կազով լուսաւորուած չրջակայքը կ'ողողուէին ելեքտրական բիւրուսը լապտերներու լոյսին մէջ:

Եւ այդ հանդիսաւոր տաթիւ, պատուոյ աթոռը յանձնելով Էտիաընի, Մ. Նահանգացի նախագահը, Հըրպըրթ Հուվըր, այսպէս կ'արտայայտուէր.

«Ելեքտրական լապտերին հնարուիլը արդարեւ հանդիսաւորապէս տօնուելու արժանի մեծ զէպք մըն է, որովհետեւ միթուրիւ-

նը մարդկային օրինաւոր աշխատութեանց յաւաքացման մեծ արգելք մըն է ...»։ Եւ քիչ յետոյ տւելի զուարթ չեղաւ մը։—

«Երբ Էտիւնը ելեքարտական լապտերին վրայ կ'աշխատէր, թերեւս իր միակ խորհուրդը պարզ լոյս արտադրելն էր,— տւելի քիչ ծախքով եւ առաւելագոյն չափով լոյս Կ'ենթադրեմ թէ, առ առաւելն, մարդկային ցեղը քարիւղի լապտերները օրէ օր մաքրելու տաղանդէն եւ կամ զանոնք ամէն տեղ ունենալու ստիպողութենէն կ'ուզէր ազատել, եւ կամ քարիւղի լապտերէն շատ անգամ յաւաք եկած հրդեհներուն վերջ մը տալ փախաքած կրնար ըլլալ։ Սակայն ելեքարտական լապտերը չափնկալուած հաղարու մէկ գործերու լծուեցաւ։ Մարդիկ վաղաժամ տկնոց գործածելու պէտք մը չունէին այլեւս։ Անոր չնորհիւ շատ տւելի մեծ չափով հանդատութիւն ապահովուած է մեզ։ Այդ հարիւր հազարաւոր մարդիկը որոնք հիմայ ամէն գիշեր անկողնին մէջ կը կարդան ելեքարտական լոյսով, բոլոր անոնք որոնք ելեքարտական լոյսով կրցած են գողերու, չարագործներու, եւ իրենց մտացածին ուրուականներու վտիէն ազատիլ, եւ վերջապէս բոլոր անոնք որոնց օրական գործունէութեան ժամերը տւելցած են առատ եւ աման լոյսի չնորհիւ, որքան կրախտադարտ

ենք այսօր Էտիւնին։ Մէկ խօսքով Էտիւնը իր լապտերով տաւած է մեզ աշխատութեան համար տւելի միջոց, փարատած է մեր քիթութենէն ունեցած վտիտերը, տւելցուցած է մեր ապահովութիւնը, պակեցուցած է մեր ձեռային աշխատանքի քանակը եւ եղած է ամէնէն ընտիր բարեկամ մը ամէնուն»։

*
* *

Ձայնագիրը եւ ելեքարտական լապտերը միակ երկու գիւտերը չեն որոնց համար իրաւամբ կրախտադարտ պէտք է զգանք զմեզ Էտիւնին։ Անոր անտան պաշտօնապէս արձանագրուած գիւտերը 1000 է տւելի են, որոնց նկատմամբ գնահատական խօսքը կը թողունք Էտիւնի լաւագոյն պաշտօնեաներէն մէկուն, ամերիկացի մեծ գործարանատէր եւ պատրիարքայ ինքն ալ նշանաւոր հնարիչ, միլիտատէր Էկսթրի Ֆորսի։

Էտիւնի վերջին հիւանդութեան տաթիւ Էէնրի Ֆորս պապէս կը գրէր անոր մասին։

«Գտնելու համար մարդ մը որ Էտիւնին գիւտերէն օգտուած չէ, հարկ պիտի ըլլար վայրի անատաները երթալ։ Հոն ուր քաղաքակրթութիւն կայ, հոն կայ նաեւ Էտիւնէն բոն մը։

«Ներկայ դարը ճարտարարուեստի դար

կը կոչեն սովորաբար Պէտք էր ետխընքի դարը կոչել զայն: Մեր յաջողութեան արագ զիտական պարմաններէն դրեթէ ամէնը ուղղակի կամ անուղղակի եւս գէպի էտխընքին գիւտերէն մին կ'առաջնորդէ մեզ:

«Այսօր, էտխընքի պատրաստած բաներէն շատերը այնքան նոյնացած են մեր առօրեայ կեանքին պահանջներուն հետ, և այնքան ժողովրդականացած որ յաճախ կը մոռանաք թէ այդ բոլորը կը պարտինք էտխընքին: Իր գործը չէ թէ միայն հաղորներով նոր արհեստներ, ապրուստի նոր միջոցներ հայթայթած է մարդոց, այլ նաեւ անոր շնորհիւ իւրաքանչիւր արհեստ կամ զբաղում աւելի գիւրին, աւելի արդիւնատուր և աւելի շահաբեր դարձած է:

«Աշխարհէն աղքատութիւնը վերջնալու համար էտխընքը բրած է աւելի մեծ ծառայութիւն մարդկութեան, քան հին կամ նոր բոլոր բարենորոգիչներն ու քաղաքագէտները, ամէնը միասեղ: էտխընք մարդուս ստեղծ է ինքնիրեն օգտակար ըլլալու լուսագոյն միջոցները:

«Առէք, օրինակի համար ալսօր աժան գիներով ծախուող առարկաները: Եթէ եւրօպական շաքիչը գործածուած չըլլար անոնց շինութեան համար, վստահաբար միայն հարուստներու կարողութեան սահմանին

մէջ ինկող պերճանքի առարկաներ պիտի շլլային անոնք:

«Եւրօպականութեան իբր գործածելի ոյժ՝ շահագործումը ակառ էտխընքով:

«Առանց էտխընքի գիւտերուն պիտի չկրնայինք մեծաքանակ արտադրութիւններ ունենալ, ուստի հաւանաբար փոխադրութեան արագ միջոցներուն պէտքը այնքան զգալի պիտի չըլլար. ու այսօր՝ այս գիւրութեան ալ մեզի ստեղծ բարիքներէն զուրկ պիտի ըլլայինք:

«Էտխընքի բոլոր գիւտերը զգալիօրէն փոխած են մեր կեանքը: Աւելորդ է խօսիլ թէ որքան աղղած են մեր վրայ ձայնագիրը, շարժապատկերը, անթեղ հեռախօսը եւն:»

Եւ Հէնրի Թօրս, մասնաւորելով իր խօսքը էտխընքի նկարագրին, կը շարուշակէ.

«Ահա նորից միտք մը տեսնուի էտխընք: Անգամ մը որ նոր գիւտի մը գործնական հզատարարութիւնները տարայտեցանք, և ծրարագրէր անոր կատարելագործման բոլոր փուլերը, ամէն հետաքրքրութիւն կը կրանցնէր բոլոր նկատմամբ, և կ'սկսէր ուրիշ բաներով զբաղել:

«Իր ամբողջ գիւտերուն մէջ չեմ ճանչնար մէկը որուն հնարումը, մշակումն ու կատարելագործութիւնը մեծաքանակ արտադրութիւնը մարդու մը ամբողջ կեանքը չազատէր: Իրապէս, այսօր հազարաւոր մարդիկ էտիւրնի ուղիստանոցներուն մէջ ծրարութեամբ ուղղութեամբ կ'աշխատին կատարելագործելու անոր գիւտերը:

«Էտիւրնի անհատական սովորութեանց մասին շատ բան կը խոսուի: Օրինակ, սմանք կ'ըսեն թէ էտիւրն գրեթէ երբեք չէր քնանար: Իրականութիւնը այն է թէ էտիւրն ամէն գիշեր քնանալու որոշ ժամեր չունէր: Ան կրնար չորս կամ ինը ժամ քննով դահանալ և կրնար պատահիլ հոյնպէս որ երբեմն օրեր շարունակ երբեք չքնանայ: Էտիւրն իր քունի ժամերը իր ֆիզիքական իրական պէտքերուն համեմատ կը կործակէր: Նկատուած է որ, երբ ան բանով մը հետաքրքրուի, իրեն համար անկողին երթալ և քունի սովորական տան մը ունենալ անհրաժեշտ չունի: Ընդհակառակն, էտիւրն անընդհատ կ'աշխատէր այնքան տան որքան կրնար իր մտային կարողութիւնները գործածել: Իսկ երբ յոգնէր և ակարդ դար, այն տան միայն քնանալու մտայն կը խորհէր և եղած ակը, սուէ լանի մը վրայ պոսկելով, անմիջապէս խոր քուն կ'ըլլար:

«Մտնկութեան և երիտասարդութեան շրջանին, էտիւրն իր ուսուլիքին նկատմամբ խնդիր չէր ընէր: Այն տան կ'ունէր կ'ուսէր ինչ որ իր ունեցած գրամը կրնար տալ իրեն: Տարիներու ընթացքին, սակայն, գտնելով իրեն ամէնէն յարմար կերակուրները, մինչև յերջը շարունակեց առնել զանոնք: Էտիւրն կը ծխէր, ծխախոտ ու կը ծամէր, բայց օգելից ըմպելիներ երբեք չի գործածեց:

«Իր աշխատանքներուն մէջ, էտիւրն չէր պահանջեր անպայման մասնագէտներ ունենալ: Ընդհանուր տեսողութեան և շահաքրքրութեան լայն շրջանակներ չունեցող, նեղմիտ մասնագէտներուն պարզապէս չէր կրնար հանդուրժել ան: Իր շահաքրքրութիւնները, այսօր այնքան լայն շրջանակ մը ունին և իր հետաքրքրութիւնը այնքան թափմ է որքան երբ, կէս դար մը և ուսուլի առջ, Տիթրոյթի հանրային մատենադարանին ամբողջ գիրքերը առանց նիւթի խորութեան, մին միւսին կուսէն: Կը կարգար և կ'իւրացնէր: Որչափ որ կրցայ էտիւրնը հասկնալ ան չէ թէ միայն կը հետաքրքրուի ամէն բանով ու հասկ մասնագէտ մըն է ան իր բոլոր հետաքրքրութեան իւրութեան մասին: Եթէ էտիւրն գիրք մը կարդայ, առանց երբեք ձեռքի կ'իւրացնէ գոյն:

«Էտիալըն համհար մըն է, բայց այս չի նշանակեր որ իր գիւտերն ու հնարքները կերպով մը վայրկենական յայտնութիւններ եղած են իրեն: Եթէ այդպէս ըլլար, իր ներկայ հակացական կարեւորութիւնը պիտի չունենար ան: որովհետեւ, այդ պարագային, իր կեանքին օրինակէն օգտուելիք շատ բան պիտի չմնար ամէնուն: Ընդհակառակն, էտիալըն եղած է գարծող համհար մը, լուս եւս պիտի ըլլար ըսել, ան եղած է աշխարհիս ամէնէն համհարեղ աշխատողներէն մին, որուն օրինակէն ամէն մարդ կրնայ օգտուել, և որուն սաղարէզը լոյս է մեր ամէնուն տալիս:

«Իր բոլոր դործերուն մէջ խիստ գործնական ոգիով մը կ'աւաջնորդուէր էտիալըն: Ամէն փորձի, ամէն աշխատութեան մէջ միայն մէկ բան կը շահողդաէր զինք — արգիւնքը: Արգիւնք մը որ իրապէս արժանի ըլլայ անոր համար թափուած քրտինքին, եղած ջանքերուն: Դրամ չո՛րի և հարստանալ ինքնին շատ գիւրին բան մըն է, կ'ըսէր էտիալըն, այնքան պարզ բան մը, որ տուր մտաին մտածելն իսկ չ'արժէր:

«Եւ էտիալըն ամէն լանի մէջ կատարեալ էր: Կը յիշեմ պարագայ մը ուր էտիալըն ելեքտրական գործիք մը կատարելագործելու կ'աշխատէր: Նկատեցի որ իր ը-

րած բոլոր փորձերը կանոնաւորապէս կը թուագրէր: Երբ կատարած փորձերուն թիւը 10,000ի հասաւ վերադին թիւ 1էն սկսաւ, և այսպէս 5 անգամ 1000) փորձեր ընելէ ետք էր որ շնորհեց մեզ ներկայ կատարելագործուած Ելեքտ. Ոյժի Մարտկոյցը: Վերջին տարիներուն էտիալըն հետաքրքրուեցաւ զըտնելու Միացեալ Նահանգաց մէջ և կամ տնոր մօտ աճող բոյս մը որ աւառ և աժան դնով աճելին արատաւէր, և իր փնտռած բոյսը գտնելու համար, 15,000է աւելի բոյսեր մանրակրկիտ քննութեան մը ենթարկած էր: Երբ մի քանի ամիսներ առաջ, երբ իր վերջին ծանր հիւանդութեան պատճառաւ ստիպուեցաւ գործօն կեանքէն քաշուիլ, առանց երբեք կորսնցնելու անձնական հետաքրքրութիւնը իր աշխատանոցներուն մէջ յաւաք տարուող գործունէութեանց հանդէպ:

*
*
*

Զարմանալի զեղբորդութեամբ, իր յուզարկաւորութեան օրն իսկ էտիալընի աշխատանոցէն յայտարարուեցաւ թէ իր սկսած փորձերը յաջողութիւն գտած և Golder-rod կոչուող բոյսէն ալիւս կտրելի էր սէալին արատաւրի:

Էտիալըն խանդավառ հաւատացու մըն էր

մեքենայական կառավարելիություն : « Ներկայ
գարու մեծագույն զիւրաւթ իւններէն և առա-
ւելութիւններէն շատերը կը պարտինք մա-
սամբ ինքնավար մեքենաներու հնարուելուն ,
կը պատմէր անգամ մը Էտիսին : Հոսած է
տոները , կ'ըսէր , ուր բոլորովին ինքնավար
մեքենաներ հնարուելով գործածութեան գըր-
ուին : Մեքենաներ որ իրենց աշխատու-
թեանց մէջ մարկային հսկողութիւնէ բոլոր-
ովին անկախ , չարուեստի արտադրեն մեզի
ռամենակարեւոր տաւրիկաներ , քիչ մը եւս
հանգիստ տալով մեզի :

« Բոլորովին ինքնավար մեքենաներու մի-
քանի տեսակներ արդէն պատրաստուած են
և կը գործածուին արտաւարկներ , գամեր և
ուրիշ մանր քաներ շինելու համար , որոնց
գործածութեան չորսիւ է միայն որ այսօր
կարելի է մեզ այնքան տեսն զինքերով գնել
այս սովորական բաները :

« Մինչ ծովային և ցամաքային զինուո-
րական վարժարաններ նաւապետներ և զինուոր-
ներ կը պատրաստեն , ինչո՞ւ չունենանք պե-
տական դպրոց մը , ինքնավար մեքենաներու
հնարիչներ պատրաստելու : Եթէ այսօր
պէտք եղած թիւով ինքնավար մեքենաներ
չունինք պատճառը այսպիսի մեքենաներ հը-
նարող գիտականներու պակասն է . օրինակ
կարելի է երեւակայել մեքենայ մը , որ ա-

ռանց մեր կողմէ սեւէ ձեւային աշխատանքի ,
իրեն յանձնուած կիրառաւն բոլորովին կար-
ուած , պատրաստ հազուաներ տայ մեզ , »
և կը հարցնէր Էտիսին , « Չկա՞յ մէկը որ
այս ուղղութեամբ աշխատի բարիք մը ընե-
լու մարդկութեան : »

Պատասխանը այս հարցման անմիջական
եղաւ : Շարտթ մը չունցած վառ երեւո-
կացութեան տէր երիտասարդ արուեստագէտ
մը Modern Michanic անուն թերթին մէջ
կուտար Էտիսինին պահանջած մեքենային
մէկ երեւակայական նկարը :

“ E S T U C N F . ”

1929 թ ամբան , մինչ Ամերիկայի Միաց-
եալ Նահանգաց մէջ մարդիկ ելեքարական
լապտերին գիւտին յիսնամեակը տօնելու
մասին կը խորհէին , Էտիսին ինքն իրեն հա-
մար շատ ունէլի կենտական խնդրով մը մտա-
հազուած էր :

Կարովին Էտիսին , 82 տարիներու աշ-
խատութիւններէն յոգնած , ֆիլիքական տն-
կարութեան մասնուելու հեռապատկերը
իր աչքերուն տալիւ , սկսած էր խորհիլ իր
յաջորդին մասին :

Կարելի չէ՞ր գտնել պատանի մը , լուս-
գոյն յարմարութիւններով օժտուած , որ կըր-
նար պէտք եղած կրթութիւնը և վարժու-

2886

7613-58

Թիւնը ստանալէ ետք շարունակել իր գործը :

Ասկայն ո՛ւր դանել այդպիսի պատանի մը : Ինչպիսի՞ մէկը կրնար իրականացնել բոլոր այդ յայտերը, որոնք իբր արժանաւոր յաջորդը Էտիաքնին, պիտի ակնկալուէին իրմէն :

Պատանին «Էտիաքն երկրորդ», աւելի զըժ-ուարին գործ մը պիտի ունենար քան ըս՛ւն ինքն Էտիաքն հանձնարելը, որ ամենախնայող սկզբնաւորութիւնէ մը իր օրուան ամենամեծ գիտնականը, ամենայն-ջող հնարիչը, ամենա-օգտակար արտաբերողը եղած էր :

Անշուշտ պատանին Էտիաքն Բ. պէտք էր ըլլալ գիտութեանց սէր ունեցող մէկը : Պէտք էր ոչ միայն սէր, այլ և հասեալ ունենար յարմարութիւն գիտական հետախուզութեան : Պէտք էր հասեալ ունենալ անձնականութիւն մը օժտուած չափ մը առաքինութիւններով : Պէտք էր ըլլալ իրատես, հեռատես, յարա-տեւող, գործնական ոգիի և մաքուր ե-րեւակայութեան տէր և ստեղծելու ընդու-նակութիւններ ունեցող մէկը, ընկերային և ուրիշներու հետ գործակցիլ սիրող, անձնը-ւէր սուղջ, կայտառ պատանի մը :

Ահա միայն մի քանին այդ հարիւրաւոր յատկանիշներէն որոնք պիտի գտարօշէին « Էտիաքն երկրորդը » իրեն հաւանակից բո-լոր պատանիներէն :

Էտիաքնի յաջորդին ընտրութեան հարցը արդէն կենդանի հետաքրքրութիւն մը ար-թընցուցած էր Ամերիկայի հանրային կար-ծիքին մէջ :

Շարքիներ շարունակ, թերթերու մէջ, դպրոցական ամպիոններէն, մեծ հոգեբաններ սկսած էին գրել, խօսիլ այդ նիւթին շուրջ : Տարակարծութիւնները այնքան մեծ, տեսա-կէաները այնքան զանազան էին որ անկարե-լի էր ելք մը գտնել : Վերջապէս ամէն մարդ կուգար սա եզրակացութեան թէ հան-ճար մը միայն կրնար գտնել և ճանչնալ հանճարը :

Արդարեւ, Էտիաքն ինքը լուծեց խնդիրը, վերջնականօրէն յայտարարով թէ իր յաջոր-դութեան համար կը բանար մրցում մը հե-տեւեալ պայմաններով : Բոլորը դպրոցնե-րուն բաց էր մրցումը, ուր յաճախող լաւա-գոյն պատանիները միայն պիտի կրնային մասնակցիլ անոր : Օրինաւոր մրցումներով, որոնք պիտի կատարուէին վարժարաններու մէջ, իւրաքանչիւր դպրոց ինքը պիտի ընա-րէր իր լաւագոյն աշակերտը : Տարբեր զեպ-րոցներ ներկայացնող այս պատանիները, կը-կին մրցումներ պիտի ունենային իւրաքան-

չիւր քաղաքի համար պիտի որոշուէր թիկնածու մը, և քաղաքներէն եկող պատանիներէն, նորէն մրցմամբ, պիտի ընտրուէր նահանգին տաճնէն փայլուն պատանին:

Այսպէս բոլոր նահանգները մէկական թիկնածոյով պիտի մասնակցէին բուն մրցման, ուր Էտիալնի կողմէ պատրաստուած հարցարանի մը լաւագոյն պատասխանները առողջ պիտի ըլլար անոր յաջորդը:

*
*

Նշանակուած օրը, Միտցեալ նահանգացի տաճնի կողմերէն ընտրեալ, պատանիներ ժողուուած էին Էտիալնի աշխատանոցին մէջ: Ընտրեալ բողոքութիւն մը կայտառ, ուշիմ երիտասարդներու, որոնք իբր գիտակից ներկայացուցիչները իրենց նահանգին սեփականներուն, իբր պատուաւորի իր անգամները իրենց ազգին և ընտանիքին, կուգային նշխարկուիլ քննութեանը մէկու մը, որուն արտասովոր աստիճանը տարողջ աշխարհին հիացման տառիկան եղած էր:

Վստահորար այս քննութիւնը իրենց գալորցողին քննութիւններէն տարբեր պիտի ըլլար: Եւ նախքան ոչ ոք գիտէր թէ ինչպիսի հարցումներ պիտի ուղղուէին իրենց: Կնճառ հարցումներ պատրաստելու մէջ

Էտիալնի սէնեցած կարգութիւնը հանրածանօթ բան մըն էր:

Վերջապէս քննութեան համար որոշուած ժամը հնչեց:

Շուտեր յաղումէն դողգոլով մօտեցան իրենց յատկացուած սեզանը:

Ճնշուածները պատրաստ էին արդէն:

Որոշեալ ժամուն վերջացաւ քննութիւնը, և աղաքը ազատ ձգուեցան մի քանի օր այդ կողմերը անցնել, իբր Էտիալնին հիւրերը: Պէտք էր ապաստիլ քննիչ յանձնախումբին որոշումներուն: Այդ մի քանի օրերուն, Էտիալն հօր մը պէս խնամեց իր հիւրերը, մեծապէս հրճուելով անոնց ներկայութեան: Այդքան հաճելի իր ներկայութիւնն ու օգտակար իր ցուցմանքները, որ ոչ ոք զգաց ժամանակին անցքը, իսկ շատեր կը բաշտային որ այդ օրերը վախճան մը չունենան երբեք:

Վերջապէս հասաւ բողոքորոշ ժամը, և աղաքը ժողուեցան քննութեան սրահին մէջ լսելու համար արեւած որոշումը:

Քննիչ յանձնախումբին ատենապետը բռն բարձրացաւ: Պարզապէս աղոց հետաքրքրութիւնը գրգռելու համար պզտիկ բառախօսութիւն մը ըրաւ այդ նշանաւոր դատաւարակը, Մէսեչուսէթս Գիտական Վարժարանին նախագահ Պրն: Սամաէլ Սթրէ-

թըն : 49 տնտեսներ տղաք, լուռ և յարե-
զալից մաիկ ըրին իրենց մասին արտա-
յատուած փաղտըշական խօսքերուն : Ոչ ոք
պիտի զարմանար տնտեսագետութեան նշան-
ներ տեսնելով այդ տղոց մօտ, որոնք այդ-
պէս հանգարտ նստած՝ կ'սպասէին վճռին :
Իրենց կեանքին մեծագոյն վայրկեանն էր
այդ :

Տօքթ . Սթրէթըն վերջապէս վայրկեան
մը կեցաւ, և յետոյ տիրող կոտորեալ լուռ-
թիւնը խզեց ցած ձայնով մը մի քանի բա-
ւեր արտասանելով :

Խանդավառ ծախահարութիւն մը, խլա-
ցուցիչ պոռչաւք մըն էր սկսաւ : 48 պո-
տանիներ իրենց բարձրագոյն ձայնովը հուր-
բա՛, հուրբա՛ գոչելով շրջապատեցին ուրիշ
մը : Եւ զինք սրտագին շնորհաւորելէ ետք
ուսումբարձ պտտցուցին Ուէսթ Օւէնճի (Նիւ
Ճըրզի) ընդարձակ պարտէզներուն մէջ :

Այդ տղան յաղթած էր իրենց և սակայն
ամէնը անոր հանդէպ լաւագոյն զգացում-
ներ միայն ունէին :

Այդ բարձրատեսակ, նիհար, ակնոյցաւոր
տղուն արուած պոստուոյ ընդունելութեան
նմանը հաղիւ երբեմն կտրելի է տեսնել
մարդկան դաշտերուն վրայ յաղթական հան-
դիսապող աւաջին մարտիկներուն ի պատեւ :
Իսկ Ուիլյըր Պ . Հիւսթըն, Վաշինգթըն նա-

հանգէն եպիսկոպոսական եկեղեցւոյ կղերնե-
րէն մէկուն 16 տարեկան զաւակը շահած էր
գերազանց պատիւ մը . Միտցեալ Նահանգաց
ամէնէն փայլուն զննական էր այդ , ընտրեալ
յաջորդը մեծ հնարիչին :

Ուիլյըր իրեն արուած հարցումներուն
վրայ 100 ին 92 թիւ շահած էր :

Քննիչ յանձնախումբը յայտարարեց թէ
սրտուան էր, չյայտնել տղոց կողմէ արուած
պատասխանները : Մրցման մասնակցող աը-
ղոցմէ շատերն ալ, մասնաւոր Ուիլյըր ին-

Եփսրն կը շնորհաւորէ իր ապագայ
յաջորդը

քը, շատ մանրամասն տեղեկութիւններ չտը-
ւին իրենց գտած պատասխաններուն
մասին։ Ընդհակառակն այս 49 արթնամիտ
պատանիները անմիջապէս ընկերութիւն մը
կազմելով որոշեցին մինչեւ իրենց մահը ի-
րարմով հետաքրքրուիլ և զիրար տեղեակ
պահել իրենց գործերուն և յաջողութեանց
ներստամբ, որպէսզի հասկցուի թէ իրենցմէ
ո՛ր մէկը իրապէս արժանի էր Էփսրնի գի-
տական գահին բարձրանալու։

Ուելլըր Հիւսթըն նորիստեմ ընտըր-
ւեցաւ այս ընկերութեան։

*
*
*

Պատանիին զրադարանին ընթերցող-
ներէն չստեր պիտի փախաքէին անշուշտ
գիտնալ այս 49 տղայ տրուած հարցումները՝

Ահա անոնցմէ մի քանին։

* * * Խումբ մը ճամբորդներ անսպասուի մը
մէջ կորսուած են։ Տ՝ հոգի են, անօթի և
ծարաւ։ Մնացած կերակուրը հազիւ երեք
հոգի կրնայ հասցնել տմենամօտ մարդաբնակ
վայրը։ Կորսուողներուն մէջ կան ծեր գիտ-
նական մը, երկու ուղեցոյցներ, գիտնականին
կինը, որ ընկերային հարցերով զգալի կը
սիրէ միտին, ու տղան (6 տարեկան), նշա-
նածղ, և երկու երիտասարդներ, (մին խոս-
տունալից երիտասարդ գիտնական մը, իսկ
միւսը քու լուսագոյն բարեկամներէդ մին),
և ինքդ։ Եթէ ընտրուիւնը քեզի ձգուի,
որոնք պիտի ընտրես որ ոչստին։

* * Դրամատէրներու և ոչխատուորնե-
րու ներկայ փոխ յարարերու թիւնները ար-
գասօր են :

* * Պիտի ուղէի՞ր իբրեւ ներկայացուցիչը
բոլոր ընկերներուդ, ներկայանալ Ամերիկա-
յի նախագահին թէ ո՛չ պիտի նախընտրէիր
որ քու տեղդ ուրիշ մը ստանձնէ այդ պաշ-
տօնը . ինչո՞ւ :

* * Ինչո՞ւ, կը խորհիք, ընտրուեցաք
ներկայացնել ձեր նաճանգը այս մրցման
մէջ :

* * Որո՞նք են, ձեր կարծիքով այն չորս
ամէնէն կարեւոր յատկութիւնները որ պէտք
ենք ունենալ ունէ գործի մը մէջ յաջողելու
համար :

* * Ինչ կ'ալին յալէք, ձեր 50 տարե-
կան հասակին մարդիկ ինչպէ՞ս կ'ենք մը
պիտի սպրին. նկարագրիցէք :

* * Ի՞նչ նոր գիւտ կամ հնար, կը խոր-
հիք, ամէնէն մեծ բարիք մը պիտի ըլլայ
մարդկութեան : Ինչո՞ւ :

* * Գիւտերը և ճարտարարուեստը կը
նպաստեն միջոցառին բարեօք յարարերու
թեանց . ի՞նչպէս :

* * 100 տարի ետքը ինչ պիտի ըլլայ
ինքնաշարժին դիրքը մեր սուօրեայ կեանքին
մէջ :

* * Եթէ մամուտը փորձ մը արուի ձեզի
և ըսեն թէ կարելի է զայն յաջողցնել բոց
զուք ստան անգամ ձախողիք, ի՞նչ կ'ընէիք :

* * Եթէ յաջորդ տարուան ընթացքին
1000000 տօլարի հալատութիւն ժառանգէք,
ի՞նչպէս պիտի զօրժածէիք զայն :

* * Եթէ ծանօթ մը անտրդարօրէն ձեզ

խաբերայ կոչէ՝ ինչ պիտի ընէք :

* * * Ինչ է ձեր կարծիքը երաժշտութեան
և անոր մեր վրայ ունեցած ազդեցութեան
մասին :

* * * Երբ կը խորհիք ներքևի է ստել :

* *

Ենթադրեցէք թէ մասնանի մը մէջ մու-
կերու թիւը 3 տմուան ընթացքին կը կրկ-
նապատկուի : Այսօր երկու մուկեր միայն
ունիք : Երեք տարիէն քանի՞ հատ պիտի
ունենաք :

* * * Տրուած ըլլալով որ երկրին մակե-
րեսէն վեր առաքկայի մը արագութիւնը, եր-
կրին մակերեսին վրայ ունեցած արգու-
թենէն կը տարբերի անոր երկրին կեդրոնէն
ունեցած հեռւորութեան քառակուսիին

խոտոր համեմատութեամբ, և այդ նիւթին
երկրին մակերեսին վրայ ունեցած արա-
գութիւնը 32 է և երկրին շարաւիղը 4,000
միլոն, երկրէն 50 միլոն վեր բարձրութեան
վրայ ինչ պիտի ըլլայ անոր արագութիւնը :

* * * Զուրին տեսակարար տաքութիւնը
1 է և անդիկինը՝ 0.033, իսկ Զուրին տեսա-
կատար ծանրութիւնը 1 է և անդիկինը 13.6 :
Կ'ուզենք որոշել իսկ տաքցնելու դիւրութիւն
մը ունենալ : Ո՞րը պիտի նախընտրէիք պատ-
րաստել, 3 լիդր տարողութեամբ շիշ մը
ընցուած 100 աստիճան տաքութիւն ունեցող
ջուրով թէ ոչ նոյն տաքութեան աստիճա-
նով անդիկ նոյն մեծութեամբ շիշի մը մէջ :

* * * Մեծազ մը ունինք որուն տեսակա-
րար դիմադրական ոյժը պղինձինն քառա-
պատիկն է : 1000 ոտք երկարութեամբ
պղինձ թել մը 40 օհմի դիմադրական ոյժ
ունի : Առաջին մետաղէն չլնուած, նոյն
հաստութեամբ քանի՞ ոտք երկարութիւն

ունեցող թեւ մը կրնայ այդքան գիմագրան-
կան ոյժ ունենալ որքան յիշեալ պղինձ
թելը: Նայելէս՝ նոյն մետաղէն 1000 տաք
երկրորութեամբ թեւ մը յիշեալ պղինձ թե-
լին բաղդատմամբ ինչ հաստութիւն պէտք
է ունենայ նոյն գիմագրանկան ոյժն ունենա-
լու համար:

* * Սահմանեցէք և օրինակներով բա-
ցատրէցէք գործը, կարողութիւնը, ոյժը:

* * Ծանոթութիւնը ի՞նչպէս կը տարբերի
զանգուածէն:

* * Առարկայի մը ծանրութիւնը չունի
և երկրի վրայ կը տարբերի. ինչո՞ւ: Ո՞ւր
ծանրութիւնը գոյութիւն չունի:

* *

Ուիլյամը Հիւսթընի տուած պատաս-
խաններէն ի յայտ կուգային նախ՝ թէ ան
պատրաստ էր յաջողութիւն գտնելու համար
զոհել միայն իր հանգիստը և սակայն ոչ պիտ-

տիւք, առողջութիւնը երջանկութիւնը, սէրը,
հորատութիւնը, և համբաւը որոնք աւելի
թանկագին կը նկատուին քան յաջողութիւնը:
Իրեն համար յաջողութեանն չորս պայման-
ներն են փառասիրութիւն, աշխատելու կամք,
կրթութիւն և ինքնաբերական եռանդ:

* *

Էտիսըն իր կենդանութեան իրեն ար-
ժանաւոր յաջորդ ընտրելով պատանի մը որ
վերագրեալ ձեւգութեամբ մը պիտի շարու-
նակէ իր գործը, վերջին անգամ մըն ալ
ազգու կերպով կը չեչաէր աշխատութեան,
յարասեւ և անվատ աշխատութեան ար-
ժէքը, որուն առաքեալն եղած էր ինք իր
ամբողջ կեանքին ընթացքին:

* *

Էտիսըն իր վերջին 75 տարիներուն ըն-
թացքին չէ թէ միայն եղաւ լու աշխատա-
ւոր մը, այլ նաեւ ուսանող մը, որ երբեք
չէր գոհանար մինչև որ իր սորված բոլոր
բաները անհատապէս, անհատկան փորձառու-
թեամբ չհաստատէր: Ահա՛ Էտիսըն յա-
ջողութեան ամենակարեւոր գաղանիքը:

ՊԱՏԱՆԻՒՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆԸ

(Ա. Շարֆ)

1. ԷՏՄԻՏՈՍ ԵՒ ԱՊՈՂՈՆ — պատկերազարդ պատմութիւն Յոյն Դիցաբանութեան
2. ԱՔՍԻՈՆՈՅ — Պատմութիւն Լ. Տոլսոյի
3. ԹԵՒԱԽՈՐ ԶԻՆ — Պատկերազարդ աւանդակէր
4. ՊԱՀՈՄ — Պատմութիւն Լ. Տոլսոյի
5. ՊԱՆՏՈՐԱ — Պատկերազարդ պատմութիւն
6. ԵՂԻԱ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ Լ. Տոլսոյի
7. ՄԻՏԱՍ — Պատկերազարդ աւանդակէր
8. ԱՆՏԵՍՈՒԱԾ ԿԱՅԾԸ — Պատմութիւն Լ. Տոլսոյի
9. ՍՐԱՅԿ - Զ. Տիգրիկի
10. ՄԱՐԴԻԿ ԻՆԶՈՎ ԿԱՊՐԻՆ Լ. Տոլսոյի
11. ՕԿԻԸՐ — Ֆրանսական աւանդակէր
12. ԴԵՍԷՆՈՍ ԵՒ ԼԱԲԻԻՐԻՆԹՈՍԻ ՎԻՇԱՊԸ

ՊԱՏԱՆԻՒՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆԸ Ա. Շարֆ, հասոյներ 1-12, կարելի է տակաւին ստանալ սովորական գիներով դիմելով հրատարակչներուն:

ՊԱՏԱՆԻՒՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆԸ, երկրորդ Շարֆ, հասոյներ 18-24, մամլոյ տակ են եւ կը հրատարակուին յաջորդաբար: Փօսել Գրականացներու եւ Յրուիչներու մօտ:

Հասցէ 1 Ե.Գ.

ԿԱՆՆԻԿ Բաժանորդագրութիւն 12 թիւ 10 Ե.Գ.

Արտասահման 12 թիւ 10 Ֆրանկ կամ 50 սենթ

Հասցէ՝

“SAHAG - MESROB,” PRESS
25, Sharia Tewfik, Cairo - Egypt.